

Beata Żywicka

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Wydział Nauk Humanistycznych

ORCID: 0000-0001-9453-9733 | e-mail: beata.zywicka@uph.edu.pl

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Wartości w językowym obrazie świata Polaków i Litwinów III. Przeszłość i współczesność w języku i kulturze”

DOI: 10.34739/clg.2021.13.09

W dniach 7–8 października 2021 r. odbyła się w Wilnie Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Wartości w językowym obrazie świata Polaków i Litwinów III. Przeszłość i współczesność w języku i kulturze”. Było to już trzecie spotkanie nad badaniem wartości dwóch wspólnot etnicznych – polskiej i litewskiej, połączonych wspólnymi dziejami i wspólną przestrzenią kulturową¹. Organizacji konferencji podjęli się naukowcy z Centrum Polonistycznego Uniwersytetu Wileńskiego, z Katedry Tekstologii i Gramatyki Języka Polskiego Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej i Komisji Etyki Komunikacji Polskiej Akademii Nauk.

W skład Komitetu naukowego weszli prof. dr hab. Jerzy Bartmiński (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin) – przewodniczący oraz prof. dr hab. Anna Cegięła (Komisja Etyki Komunikacji, Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków), dr Viliija Sakalauskienė (Instytut Języka Litewskiego, Wilno), prof. dr Irena Smetonienė (Uniwersytet Wileński), dr hab. prof. UMCS Joanna Szadura (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin), prof. dr hab. Anna Tyrpa (Instytut Języka Polskiego, Polskiej Akademii Nauk, Kraków), doc. dr Viktorija Ušinskienė (Uniwersytet Wileński), dr Loreta Vaičiulytė-Semėnienė (Instytut Języka Litewskiego, Wilno).

¹ Pierwsze spotkanie odbyło się w 2019 r. na Uniwersytecie Wileńskim, kolejne w 2020 i 2021 roku z powodu pandemii COVID-19 przebiegły w trybie zdalnym.

Komitetowi organizacyjnemu konferencji przewodniczyły prof. dr Kristina Rutkovska (Uniwersytet Wileński) i prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin). Funkcję członków komitetu pełnili dr Vilija Ragaišienė (Instytut Języka Litewskiego, Wilno), dr Jūratė Pajėdienė (Instytut Języka Litewskiego, Wilno), dr Kinga Geben (Uniwersytet Wileński), dr Irena Fedorovič (Uniwersytet Wileński), mgr Damian Gocół (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin), dr Monika Bogdzevič-Haber (Uniwersytet Wileński), mgr Irena Snukiškienė (Uniwersytet Wileński), Karolina Slotvinska (Uniwersytet Wileński). Do udziału w konferencji zgłosiło się 41 prelegentów: 19 z Polski, 17 z Litwy oraz 4 z Ukrainy i 1 z Białorusi. Wygłoszono 40 referatów.

Profesor Kristina Rutkovska, otwierając konferencję, podkreśliła ważność tego spotkania dla wymiany dokonań naukowych różnych szkół badawczych w Polsce i na Litwie, zaprezentowania indywidualnych projektów poświęconych relacji między językiem a kulturą, przedyskutowania różnych problemów metodologicznych oraz pogłębienia współpracy naukowców z różnych ośrodków badawczych.

Dr hab. prof. UMCS Joanna Szadura, występując w imieniu polskich organizatorów, wyraziła uznanie dla trudu organizacyjnego wileńskich i lubelskich naukowców, akcentując rolę prof. dr Kristiny Rutkovskiej i prof. dr hab. Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej w przygotowaniu tego wydarzenia.

Wystąpienia inauguracyjne spotkanie wygłosili prof. dr hab. Jerzy Bartmiński (Lublin) oraz prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (Lublin). Referat prof. dr hab. Jerzego Bartmińskiego dotyczył lingwistyki kulturowej i jej zróżnicowanych związków z kulturologią, natomiast prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska skupiła się na profilowaniu jako operacji na wyobrażeniu bazowym pojęcia. Nawiązując do koncepcji Jerzego Bartmińskiego, skoncretowała się na doprecyzowaniu pojęcia profilu i profilowania.

Były to dwa ważne wystąpienia – ze względów metodologicznych i merytorycznych – w kontekście dalszych badań nad wartościami ugruntowanymi w konceptosferze polskiej i litewskiej.

W dalszej części posiedzenia plenarnego prof. dr hab. Aleksandra Niewiara (Katowice) zaprezentowała referat o zmianach w rozumieniu słów nazywających terminy ustrojowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Wystąpienie dr Lorety Vaičiulytė-Semėnienė (Wilno) dotyczyło życzliwości na

podstawie form *życzliwy*, *-a*. Z kolei prof. dr hab. Ałła Krawczuk (Lwów) poruszyła temat «*Bycia podwładnym*» jako tradycyjnej wartości modelu polskiej grzeczności językowej: czy ciągle istnieje w polszczyźnie młodzieży na Ukrainie? Na zakończenie obrad plenarnych doc. dr Silvija Papaurélytė-Kloviėnė (Wilno) zaprezentowała referat pt. *Zrozumieć bestię*.

W kręgu zainteresowań prelegentów, którzy wygłosili swoje referaty w sekcjach, znalazły się analizy nazw wartości, takich jak: odpowiedzialność (referat dr hab. Beaty Źywickiej (Siedlce), *Odpowiedzialność w systemie aksjologicznym współczesnej polskiej młodzieży (na materiale ankietowym)*), szacunek (referat mgr Sylwii Katarzyny Gierczak (Lublin), *O przejawach braku szacunku na podstawie wypowiedzi ankietowych lubelskich studentów*), władza (referat Ołesii Sływyńskiej (Lwów), *Łączliwość słowa władza we współczesnej polszczyźnie*). Poruszono także bardzo ważne i aktualne zagadnienia związane z tzw. antywartościami. Skupiono się na nazwach wartości negatywnych, takich jak: śmierć, wojna, kryzys, pandemia koronawirusa, określających zjawiska niebezpieczne i destrukcyjne dla społeczeństwa, często prowadzące do niszczenia tożsamości (referaty dr Viliji Ragaišienė (Wilno), *Śmierć jako miara wartości w obrazie świata Auksztotów południowych*; mgr Sary Akram (Lublin), *Wojna – wartość czy antywartość? Na podstawie wybranych reportaży Wojciecha Jagielskiego*; mgr Magdaleny Wołoszyn (Lublin), *Kryzys to próba, z którą musimy się zmierzyć, łącząc siły i pomysły... Kryzys w dyskursie prezydenckim Lecha Kaczyńskiego (na przykładzie wybranych wystąpień publicznych z lat 2005–2010)*; mgr Agnė Aleksaitė (Wilno), *Odzwierciedlenie pandemii koronawirusa w języku litewskim: leksyka z zakresu wojskowości i obrazy*), a także do znieważania i wykorzystywania człowieka przez człowieka. Referaty poświęcone głupocie, kłamstwu, podstępowi, uczuciom związanym z lękiem, wstydem i gniewem oraz niepokojem (wystąpienia prof. dr hab. Doroty Zdunkiewicz-Jedynak (Warszawa), *Głupota. Rekonstrukcja polskiego konceptu w oparciu o dane językowe*; mgr Ireny Snukiškienė, *Kognitywny obraz kłamstwa w tekstach litewskich i angielskich. Analiza porównawcza*; dr Viliji Sakalauskienė (Wilno), *Podstęp w litewskich źródłach leksykograficznych: analiza danych systemowych*; dr Moniki Bogdzevič-Haber, *Uczucia (nie)wartościowe. Aspekt aksjologiczny uczuć lęku, wstydu i gniewu w językowym obrazie świata Litwinów*; mgr. Mateusza Napiórkowskiego (Toruń), *Niepokój (z) pogranicza. Heterotopie i przestrzenie liminalne we współczesnych przekazach folklorystycznych*). Podejmowano również tematy związane z rolą codzienności w społeczeństwach wielokulturowych (referat dr Katarzyny Konczewskiej

(Kraków), *Codziennosc wielokulturowej spolecznosci pogranicza polsko-bialoruskiego w pamieci jezykowej autochtonow*), rozpatrywano zagadnienia gwary jako wartosci (referat prof. dr Daivy Aliūkaitė (Wilno), *Emic narratywy mlodych Aukstotow i Żmudzinow: gwara jako wartosc i wartosc gwary*). Dr Jūratė Pajėdienė (Wilno) przyblizyla temat osmego przykazania Bozego w kazaniach Jerzego Ambrozego Pabreza. Natomiast referat dr Moniki Łaszkiwicz (Lublin) dotyczył stereotypu Francuza i jego profilow w polskiej kulturze ludowej jako swojego, innego czy jednak obcego.

W drugim dniu obrad, w czasie posiedzenia plenarnego wysluchano wystapien dr. hab. prof. UJ Macieja Raka (Kraków), pt. *Kulturemy i wartosciowanie*; dr hab. prof. UMK Violetty Wróblewskiej (Toruń), *Rozne formy przemocy w polskich i litewskich bajkach ludowych*; dr hab. prof. UMCS Joanny Szadury (Lublin), *«I tak sobie przycinali, zeby jeden drugim dokuczyc, zeby bylo sie z czego smiac...» Uwagi nt. intencjonalnosci polskiej przyspiewki ludowej* oraz prof. dr Kristiny Rutkovskiej (Wilno), *Cechy wartosci zakodowane w zagadce ludowej*.

Podczas obrad w sekcjach podjeto dyskusje nad roznyimi formami pamieci i zapamietywania, jak rowniez niepamieci i zapominania (referat mgr. Damiana Gocóla (Lublin), *Postpamiec w relacjach historii mowionej osob doroslych*). Dr Beata Bednarek (Wilno), zaprezentowala akcenty litewskie w lirykach Franciszka Dionizego Kniaznina. Karolina Slotvinska (Wilno), przyblizyla obraz szlachty w polskiej narracji literackiej i ludowej. Mgr Olga Fylypec (Lwów), bazujac na materiale ankietowym zebranyim wzrod polskich studentow, przedstawila wspolczesny stereotyp Polaka i Ukrajinca. Natomiast dr Agata Bielak (Warszawa) swój referat poswiecila obrazowi swietej Barbary w polskiej tradycji ludowej.

Zapreznowano rowniez cykl referatow poswieconych ptakom – prof. dr Birutė Jasiūnaitė i doc. dr Jelena Konickaja (Wilno) podjely temat związku ptakow drapieznzych z negatywnymi zjawiskami zycia ludzkiego w litewskiej i slowianskiej kulturze etnicznej; mgr Diana Plachovičiūtė (Wilno) przyblizyla kwestie wartosci i antywartosci w litewskiej i slowianskiej frazeologii ornitonimicznej; dalej owadom (referat dr. Mariusa Smetony (Wilno), *Pszczola i Litwin*), zwierzetom (doc. Инна Ильичева (Brześć), *Конценты «Беловежская пуща» и «Зубр» в белорусской и польской лингвокультурах*) i roslinom (referat mgr Sary Orzechowskiej (Toruń), *«Ziele czarowne i wianuszek kochany...» Sposoby zwracania sie do roslin w polskich tekstach folkloru*).

Obrady plenarne w ostatnim dniu konferencji zamknęły wystąpienia dr. hab. prof. UMK Piotra Grochowskiego (Toruń), poświęcone procesom zapominania i przypominania słowiańskich bogów (Peruna, Świętowita i Marzanny) w praktykach religijnych współczesnych rodzimowierców; prof. dr hab. Aleny Rudenki (Mińsk) na temat etymologii wolności na materiale trzech języków: białoruskiego, polskiego i litewskiego, doc. dr Viktoriji Ušinskienė (Wilno), o prototypie i konotacjach przymiotnika zielony oraz prof. dr hab. Ireny Smetonienė (Wilno), która zreferowała źródło i źródło w obrazie świata Litwinów.

Tegoroczne spotkanie w całości było poświęcone zagadnieniom „szeroko rozumianej przeszłości w jej powiązaniach z terażniejszością”, zaś analiza wybranych nazw wartości uchwycona z różnych perspektyw językowych miała pokazać, co w językach jest wspólne, a co odmienne. Głównym przedmiotem analiz były pojęcia doniosłe społecznie i ważne ze względów kulturowych, przedstawione na szerokim tle historycznym i społecznym. W wystąpieniach wykorzystano zróżnicowane materiały współczesne i historyczne, różnego rodzaju dane językowe – leksykograficzne i tekstowe, w tym teksty literackie i publicystyczne, dokumenty historyczne, ankiety, różne gatunki folkloru (zagadki, wierzenia, przyśpiewki, paremia) i frazeologizmy.

Niezaprzeczalnym walorem tych cyklicznych spotkań jest ich warsztatowy charakter. Do udziału w konferencji są zawsze zapraszani nie tylko wytrawni naukowcy z Polski, Litwy, czy innych krajów słowiańskich, reprezentujący różne szkoły badawcze, lecz także młodzi adepci nauki – doktoranci, osoby, które dopiero rozpoczynają swoje badania w dziedzinie lingwistyki kulturowej i aksjologicznej.

Podsumowując spotkanie, prof. dr Kristina Rutkowska wyraziła wdzięczność wszystkim osobom zaangażowanym w organizację konferencji za skuteczną i dobrą współpracę. Podziękowała wszystkim uczestnikom konferencji za żywe dyskusje o różnorodnych zagadnieniach, które przybliżyły przeszłość i ukazały w nowym świetle niektóre aktualne zjawiska społeczne.